

СХВАЛЕНО
Рішення Ради Платіжної організації
системи електронних платежів
Національного банку України
протокол від 04.09.2020 № 8

Система електронних платежів Національного банку України
(шифр СЕП-4).
Базові принципи побудови

Зміст

1.	Загальні положення.....	1
1.1.	Призначення документу	1
1.2.	Мета і підстави для розроблення СЕП-4.....	1
1.3.	Визначення термінів і понять.....	2
2.	Базові характеристики СЕП як платіжної системи	2
3.	Взаємодія з іншими інформаційними системами	3
4.	Поточні обмеження та перспективи розвитку.....	3
4.1.	СЕП-4.0.....	3
4.2.	Подальші напрями розвитку	4
5.	Засади використання коштів учасників СЕП	4
6.	Цілодобова робота СЕП.....	5
6.1.	Регламент функціонування ЦОСЕП.....	5
6.2.	Регламент закриття року.....	6
6.3.	Визначення часу виконання трансакції.....	6
7.	Поняття банківського дня в СЕП.....	6

1. Загальні положення

1.1. Призначення документу

У даному документі визначено базові принципи побудови СЕП-4, засади та обмеження, на яких буде побудована перша версія СЕП-4 (СЕП-4.0), і подальші напрями розвитку, які можуть бути реалізовані у наступних версіях (СЕП-4.1 і далі) у разі зацікавленості ринку.

1.2. Мета і підстави для розроблення СЕП-4

СЕП-4 є наступним поколінням державної системи електронних міжбанківських розрахунків (СЕП). Її відмінними рисами порівняно з СЕП-3.x є:

- стандартизація структур обміну інформацією з учасниками СЕП та депозитаріями за стандартом ISO 20022;
- цілодобове (24/7) функціонування;
- застосування нової системи захисту інформації, у тому числі криптографічного.

Розроблення нового покоління СЕП (СЕП-4) передбачено проектом „Впровадження ISO 20022 в платіжній інфраструктурі України”, який, у свою чергу, базується на „Хартії приєднання до ISO 20022” (ISO 20022 Harmonisation Charter), підписаної Національним банком України 23.05.2016.

ДОКУМЕНТ СЕДНБУ АСКОД

Підписувач Шабан Олексій Володимирович
Сертифікат 3122842E6867E65404000000150F0000892A0000
Дійсний до: 11.08.2021 14:50:55

Національний банк України

В/57-0005/63873
від 08.09.2020 15:53:17

1.3. Визначення термінів і понять

НБУ – Національний банк України

СЕП – Система електронних платежів Національного банку України

ЦОСЕП – Центр оброблення СЕП.

Календарний день – проміжок часу від 00:00 до 24:00 з відповідною календарною датою.

Платіжне повідомлення – повідомлення ISO 20022, яке містить електронні розрахункові документи на виконання переказу коштів через СЕП, тобто в термінах ISO 20022 – платіжну інструкцію.

Супутнє (інформаційне) повідомлення – повідомлення ISO 20022, яке містить інформацію, відмінну від електронних розрахункових документів на переказ коштів через СЕП: квитанція, виписка (тобто в термінах ISO 20022 статус оброблення, запит, статус відповіді на запит, звіт), запит і відповідь про стан рахунку, запит на установлення лімітів тощо.

Набір платіжних та супутніх (інформаційних) повідомлень, їх призначення, структура та правила заповнення буде визначено нормативно-правовими актами Національного банку.

Технологічне повідомлення – повідомлення СЕП, яке не належить до повідомлень стандарту ISO 20022 і не є платіжним.

2. Базові характеристики СЕП як платіжної системи

1. СЕП є системою міжбанківських розрахунків, тому її учасниками є банки, їхні філії, Національний банк та інші установи, право на роботу яких у СЕП регламентується законодавством України (далі – „Інша” установа).

Технологія роботи в СЕП "Інших" установ (не банків) в цілому не відрізняється від роботи банків. Окремі відмінності в разі їх наявності обумовлені окремо.

Клієнти банків не мають безпосереднього доступу до СЕП.

2. СЕП є системою класу RTGS. Клірингові механізми у СЕП не розглядаються.

Електронний розрахунковий документ, прийнятий до ЦОСЕП, у момент прийняття рішення про його виконання відображається одночасно на технічному рахунку відправника і технічному рахунку отримувача в ЦОСЕП.

3. СЕП обробляє повідомлення в момент його фізичного надходження до СЕП і в разі успішної його перевірки одразу виконує дії, визначені для даного типу повідомлення. Зокрема, для платіжного повідомлення одразу виконує проведення за технічними рахунками і передає платіжне повідомлення отримувачу. Механізми "надіслати платіж заздалегідь, щоб СЕП виконала його в зазначений час" не надаються.

4. Структури обміну інформацією між ЦОСЕП та учасниками СЕП базуються на міжнародному стандарті ISO 20022 з урахуванням нормативно-правових актів щодо імплементації стандарту ISO 20022 в Україні.

5. Повідомлення в СЕП є безвідкличними. Коли платіжне, супутнє (інформаційне) або технологічне повідомлення прийнято для виконання до ЦОСЕП, то учасник-відправник не може відкликати його із СЕП, а учасник-отримувач не може відмовитися від його приймання.

Повернення, відкликання платіжної інструкції розглядаються як окремий інструмент взаємодії між фінансовими установами та/або їхніми клієнтами і реалізуються в СЕП як окремий інструмент ISO 20022 через використання окремого набору повідомлень ISO 20022 „повернення” / „відкликання (скасування)”.

6. СЕП не веде своїми засобами черг платежів, не виконаних з-за нестачі коштів на технічному рахунку учасника. У разі нестачі коштів на технічному рахунку СЕП повертає учаснику повідомлення-„квитанцію” (в термінології ISO 20022 – статус оброблення

повідомлення, звіт про статус платежу) про відмову у виконанні даного платежу, і далі черги невиконаних платежів і роботу з ними організує сам учасник.

7. Платіжні та супутні (інформаційні) повідомлення обробляються в порядку їх фізичного надходження до ЦОСЕП. Відсутні пріоритети оброблення повідомлень за будь-якими ознаками, крім черговості надходження до ЦОСЕП.

8. Загальне обмеження щодо суми однієї трансакції / загальної суми трансакцій в повідомленні визначено форматом реквізиту „Сума” в стандарті ISO 20022.

Додаткові обмеження щодо суми трансакції (наприклад, обмеження суми трансакції величиною залишку на технічному рахунку) визначені окремо для кожного інструменту СЕП.

9. СЕП як платіжна система не надає механізмів автоматизованої підтримки ліквідності учасників. Усі рішення щодо необхідності підтримки ліквідності банків та відповідні заходи з підтримки здійснюють відповідні функціональні підрозділи НБУ згідно з відповідними нормативно-правовими актами НБУ.

10. У СЕП не передбачається створення власного трекінгового сервісу в її складі.

3. Взаємодія з іншими інформаційними системами

1. СЕП взаємодіє з Депозитарієм Національного банку України, Центральним депозитарієм цінних паперів для оплати через СЕП за цінні папери за принципом DVP (Delivery Versus Payment) – „поставка проти оплати”, „оплата проти поставки”.

2. СЕП забезпечує виконання Національним банком функцій розрахункового банку НПС „ПРОСТІР” та виконання міжбанківського переказу за результатами клірингу НПС „ПРОСТІР”.

4. Поточні обмеження та перспективи розвитку

4.1. СЕП-4.0

Версії СЕП-4.0 притаманні такі характеристики та обмеження.

1. СЕП виконує переказ коштів виключно в національній валюті (гривня).

Проте у структурах повідомлень СЕП передбачені реквізити, що в майбутньому нададуть можливість роботи СЕП також в інших валютах.

2. У СЕП-4.0 реалізовані такі інструменти ISO 20022:

1) Кредитовий переказ (Credit Transfer), у складі якого передбачено реалізацію функцій:

- Кредитовий переказ коштів агента на рівні агентів (Financial Institution Credit Transfer);
- Кредитовий переказ коштів клієнта на рівні агентів (FIToFI Customer Credit Transfer);
- Повернення платежу, ініційоване клієнтом-отримувачем, фінансовою установою-отримувачем або Агентом отримувача (FIToFI Customer Credit Transfer або Financial Institution Credit Transfer – Payment Return);
- Запит отримувача на здійснення платежу платником (Creditor Payment Activation Request);
- Запит на відкликання (скасування) (FIToFI Payment Cancellation Request);
- відповідні статусні та підсумкові повідомлення.

2) Міжбанківський прямий дебет без права опротестування як інструмент, що його використовуватиме виключно НБУ для безспірного / примусового списання (стягнення) коштів, договірної списання за заборгованістю банку перед НБУ, відображення від’ємної нетто-позиції за клірингом НПС "ПРОСТІР".

3) Exceptions and Investigations щонайменше в обсязі, який відповідає нормативній базі з питань уточнення реквізитів платежу станом на 2 квартал 2020 року та відповідному

функціоналу чинної СЕП-3. СЕП не постачає інших інструментів зміни змісту вже проведеної трансакції.

4) Управління рахунками, у складі якого передбачено реалізацію функцій:

- інформування учасника про стан його технічного рахунку та установлені для нього ліміти;
- керування з боку головного банку роботою його філій-безпосередніх учасників СЕП шляхом установлення лімітів для філій та отримання інформації про технічні рахунки філій.

3. Не висувається вимог до забезпечення технологічної взаємодії з міжнародними / закордонними системами розрахунків та/або транспортними фінансовими системами на кшталт SWIFT, SEPA, TARGET2 тощо.

4. Питання запровадження інструментів „миттєві платежі” та „Direct Debet” в його міжнародному розумінні не розглядається.

5. Питання посередників (central counterparties) між банками і СЕП, які не мають рахунків в НБУ і не є учасниками СЕП, не розглядаються.

4.2. Подальші напрями розвитку

Після впровадження СЕП-4 наступними перспективними напрямками її розвитку можуть бути:

1. Впровадження нових технологій безготівкових розрахунків (наприклад, „миттєві платежі”).

2. Реалізація нових для України дебетових інструментів за умови нормативного обґрунтування їх використання в Україні, таких як:

- Міжбанківський клієнтський прямий дебет (Interbank Customer Direct Debit);
- Міжбанківський прямий дебет зі сценаріями третіх сторін (Interbank Direct Debit).

3. Впровадження мультивалютного режиму роботи СЕП. Питання роботи СЕП в інших валютах може розглядатися в сукупності з питанням відкриття і ведення кореспондентських рахунків учасників СЕП у Національному банку в іноземних валютах.

4. Організація взаємодії СЕП з міжнародними платіжними системами.

5. Залучення до міжбанківських розрахунків у рамках реалізації PSD2 нових типів фінансових та нефінансових установ-посередників.

6. Реалізація розгалуженого набору засобів за інструментом ISO 20022 Exceptions and Investigations.

7. Впровадження нових механізмів підтримки ліквідності учасників СЕП, у тому числі в позаробочий час (наприклад, овердрафт кореспондентського рахунку банку під заставу цінних паперів).

8. Передавання інформації про проходження платежів через СЕП до системи трекінгового сервісу. Під трекінговим сервісом розуміється окрема від СЕП інформаційна система про стан проходження всіх платежів у платіжній інфраструктурі України.

Зазначені напрями мають бути обґрунтовані потребами платіжної інфраструктури України, підкріплені відповідними нормативними документами і мають розроблятися як окремі проекти (наступні версії СЕП-4.x).

5. Засади використання коштів учасників СЕП

1. СЕП здійснює розрахунки „в коштах центробанку” (за міжнародною термінологією). Це означає, що:

- в Головній книзі НБУ для учасників СЕП відкрито кореспондентські рахунки банків та аналогічні їм рахунки “Інших установ” (далі – коррахунки);

- ЦОСЕП веде технічні рахунки учасників (далі – ТКР), на яких у режимі реального часу відображає розрахунки, здійснені учасниками через СЕП;
- ЦОСЕП з певною періодичністю передає обороти по ТКР, виконані через СЕП, до Операційного департаменту НБУ для відображення на коррахунках у Головній книзі НБУ.

Заборонено виконання будь-яких інших операцій з коррахунками у Головній книзі НБУ, крім відображення розрахунків через СЕП.

Таким чином, ТКР учасника в СЕП представляє собою відображення в реальному часі стану коррахунку цього учасника.

2. НБУ забороняє овердрафт (від'ємний залишок) на коррахунках учасників.

СЕП та Операційний департамент НБУ реалізують цю вимогу шляхом використання відповідних запобіжних механізмів для кожного з інструментів ISO 20022:

Інструмент	Умови приймання трансакції до СЕП	Додаткові запобіжні заходи
Кредитовий переказ	СЕП приймає до виконання трансакцію, якщо її сума не перевищує залишку на ТКР, не обтяженого лімітами	–
Міжбанківський прямий дебет від НБУ без права опротестування для відображення від'ємної нетто-позиції за клірингом НПС „ПРОСТІР”	СЕП приймає до виконання трансакцію незалежно від її суми та стану ТКР отримувача	У разі виникнення від'ємного залишку на ТКР НБУ відшкодовує його зі страхового фонду НПС „ПРОСТІР” або у разі неможливості – скасовує розрахунки за клірингом НПС „ПРОСТІР”
Міжбанківський прямий дебет від НБУ без права опротестування для безспірною / примусового списання (стягнення) коштів, договірною списання за заборгованістю банку перед НБУ	СЕП приймає до виконання трансакцію незалежно від її суми та стану ТКР отримувача	Перед надсиланням дебетового документу до СЕП Операційний департамент НБУ установлює ліміти в СЕП для накопичення потрібної суми та ініціює трансакцію, лише переконавшись, що потрібна сума наявна на ТКР учасника

3. Крім зазначених, можуть бути розроблені додаткові умови приймання трансакцій та/або технологічні контролю, які унеможливають виникнення від'ємного залишку на технічному рахунку учасника для випадку здійснення Національним банком України безспірною/примусового/договірною списання.

4. Мають бути розроблені заходи для мінімізації впливу надзвичайних ситуацій та людського фактору, які гарантуватимуть дотримання Національним банком регламенту відшкодування від'ємного залишку на ТКР учасників СЕП після відображення від'ємної нетто-позиції за клірингом НПС „ПРОСТІР” до кінця календарного дня.

6. Цілодобова робота СЕП

6.1. Регламент функціонування ЦОСЕП

ЦОСЕП працює безперервно в режимі 24 * 7.

Порядок функціонування ЦОСЕП у робочі, вихідні, святкові дні не відрізняється.

Технологія та правила оброблення інформації в СЕП є однаковими протягом всього часу її функціонування, зокрема, умови приймання платежів до СЕП не залежать від часу доби.

Передбачається можливість технологічних перерв для зміни програмного забезпечення та інших технологічних робіт. НБУ має попереджати учасників СЕП про технологічні перерви заздалегідь. Проте технічна реалізація СЕП має якомога зменшити потребу в таких технологічних перервах.

6.2. Регламент закриття року

Можливе введення окремого регламенту роботи СЕП у період завершення календарного року з урахуванням потреб згорання балансу і закриття бюджетного року в САБ учасників СЕП і НБУ. Особливостями такого регламенту може бути, наприклад:

- повне припинення роботи СЕП у календарний день/дні, визначений для робіт із згорання балансу в САБ;
- обмеження в останній робочий день року напрямів переказу коштів (наприклад, тільки до НБУ та Державної казначейської служби України);
- поступове припинення в останній робочий день року ініціювання транзакцій та виконання інших дій, які впливають на стан технічних рахунків (наприклад, повернення отримувачем транзакцій відправнику);
- робота СЕП у штатному режимі з визначенням часу, починаючи з якого транзакції, виконані через СЕП на зламі років, мають бути віднесені до балансу першого робочого дня наступного року.

По мірі розбудови САБ планується відмовитися від призупинення роботи СЕП на зламі банківських років.

6.3. Визначення часу виконання транзакцій

У структурах платіжних повідомлень, що надходять від учасників, не задається банківського або календарного дня, в який ЦОСЕП має їх обробити. ЦОСЕП обробляє вхідні повідомлення одразу після фізичної доставки від учасника до ЦОСЕП, у порядку їх фізичного надходження.

Визначення часу виконання транзакції здійснюється за показаннями годинника ЦОСЕП на момент відображення транзакції за технічними рахунками учасника-відправника і учасника-отримувача в ЦОСЕП.

ЦОСЕП надає учасникам зворотну інформацію про те, в який момент часу відбулося відображення транзакції в ЦОСЕП. На підставі цієї інформації НБУ та обидва учасники, відправник і отримувач, визначають, до якого календарного дня відноситься проведення цієї транзакції, а внаслідок цього:

- до балансу якого дня слід включити відповідні проведення за рахунками;
- до якого розрахункового періоду буде включена оплата за виконання цього платежу.

Аналогічно визначається час оброблення інших типів повідомлень або виконання технологічних дій.

7. Поняття банківського дня в СЕП

1. Банківський день – позначений календарною датою проміжок часу, протягом якого виконуються технологічні операції, пов'язані із проведенням міжбанківських електронних розрахункових документів через СЕП, за умови, що підсумки розрахунків за цими документами відображаються на кореспондентських рахунках банків у Національному банку на ту саму дату.

2. Банківський день в СЕП збігається з календарним днем.

Цей підхід дає змогу:

- зменшити ризики невиконання (невчасного виконання) чутливих до дати проведення платежів, зобов'язання щодо виконання яких припадає саме на вихідні / святкові дні;
- забезпечити синхронізацію дати проведення платежу, відображеної в регістрах бухгалтерського обліку, з фактичною датою його здійснення.

3. На рівні технічної реалізації СЕП поняття банківського дня вилучено. ЦОСЕП виконує регламентні дії згідно з певними відмітками часу за годинником ЦОСЕП.

Ті дії, які згідно з нормативною базою мають бути виконані при зміні банківських днів, ЦОСЕП виконує кожного календарного дня о 00:00. А саме:

- починає вести відлік "денних оборотів";
- виконує автоматизовані зміни лімітів ТКР, що установлюються для виконання безспірного / примусового списання (стягнення) коштів, договірної списання за заборгованістю банку перед НБУ.

4. Підсумки розрахунків за міжбанківськими електронними розрахунковими документами, проведеними через СЕП, відображаються на коррахунках у Національному банку кожного календарного дня за датою, що відповідає даті календарного дня проведення платежу за технічними рахунками в ЦОСЕП.

5. Зміни до складу учасників СЕП набувають чинності між банківськими днями.

ЦОСЕП вносить зміни до довідника учасника СЕП о 00:00 того календарного дня, який було вказано в заявці на внесення змін. Допустимість оформлення заявки (а саме, чи може датою внесення змін бути вихідний, святковий день) визначається нормативними актами з питань міжбанківських розрахунків.

6. Усі інші наслідки, що випливають з встановлення відповідності банківського дня в СЕП і календарної дати, лежать за межами СЕП і стосуються регламенту роботи систем автоматизації банків; порядку обліку розрахунків, здійснених через СЕП; надання звітності тощо. Правила роботи СЕП не регламентують цих питань.

Голова Ради,
заступник Голови Національного банку

Олексій ШАБАН